

Драго Янчар (1948, Марибор) – один із найвідоміших представників словенської літератури. За літературну творчість (романістику, малу прозу, есеїстику, драматургію) письменник отримав численні словенські й міжнародні нагороди. 2011 року книгу «Цієї ночі я її бачив» нагороджено премією «Креснік» як найкращий словенський роман року, а 2014-го у Франції її визнано найкращою іноземною книгою. Того ж 2014 року роман став лауреатом французької премії «SOROPTIMIST», був номінований на нагороди «Femina» (Франція, 2014) та «Angelus» (Польща, 2015).

«Вони прийшли серед зими, як нічні вовки.

Було їх десяток, може, й більше. Усі були озброєні. Вони ходили по будинку, вдиралися в кімнати, перевертали шухляди й виносили речі на подвір'я. Вони нічого не питали, не пояснювали, чому прийшли, вони не кричали, не погрожували – вони робили свою справу мовчки, тільки часом падали різкі короткі накази. Маєток було взято під варту, я бачила, що один із них стояв з автоматом у руках при вході, його постать видалася мені знайомою, але надворі була ніч, і хоча місячне світло заливало двір, я таки не могла впізнати ані його, ані тих, хто зайшов досередини, я їх не знала, вони були не з наших країв...»

ISBN 978-617-614-217-1

9 786176 142171

ЦІЄЇ НОЧІ Я ЇЇ БАЧИВ

ДРАГО ЯНЧАР

ДРАГО ЯНЧАР

ЦІЄЇ НОЧІ
Я ЇЇ БАЧИВ

Драґо Янчар

Цієї ночі я її бачив

Роман

Переклад зі словенської *Мар'яни Климець*

УДК 82-3
Я 66

Янчар, Драго

Цієї ночі я її бачив : Роман / Драго Янчар ; пер. зі словен. Мар'яни Климець. – Чернівці : Книги – XXI, 2018. – 192 с.

ISBN 978-617-614-217-1

«Цієї ночі я її бачив» – роман про життя і таємниче зникнення ексцентричної словенської аристократки Вероніки Зарнік у роки Другої світової війни. П'ять оповідачів, п'ять розповідей, п'ять версій долі молоді жінки, п'ять поглядів на історію.

Роман відомого словенського письменника Драго Янчара отримав низку нагород, зокрема словенську премію «Кресник» за найкращий роман 2010 року, французьку премію за найкращу іноземну книгу 2014 року. Книга перекладена понад десятьма мовами.

This book was published with the support of Trubar Foundation at the Slovene Writers Association, Ljubljana, Slovenia.

Книга видана за підтримки Фонду ім. П. Трубара Асоціації словенських письменників, Любляна, Словенія

This book was translated with the support of Slovenian Book Agency.

Переклад книги здійснений за підтримки Державної книжкової агенції Республіки Словенії.

Перше видання Drago Jančar. To noč sem jo videl. 2010

© Drago Jančar, 2010

ISBN 978-617-614-217-1

© Книги – XXI, 2018, *видання українською мовою*

© Мар'яна Климець, 2018, *переклад*

© Анна Стьопіна, 2018, *обкладинка*

Цієї ночі я її бачив

«...наші вигадані історії взяті з життя...»

Г. К. Андерсен

1

Цієї ночі я її бачив, ніби живу. Вона ступала проходом посередині барака, між нарами, де мирно дихали уві сні мої товариші. Зупинившись біля мого ліжка, вона якийсь час задумливо дивилася на мене тим відсутнім поглядом, яким дивилася щоразу, коли не могла заснути і блукала нашою мариборською квартирою; вона постояла біля вікна, сіла на край ліжка, тоді знову підійшла до вікна. Що, Стево? промовила вона, тобі теж не спиться?

Її голос був приглушеним, глибоким, майже чоловічим, але якимось невиразним, віддаленим, як і погляд. Мене здивувало те, що я його впізнав: це був справді її голос, той голос, що з роками згубився десь у далечині. Її образ я міг викликати в уяві будь-коли – її очі, волосся, губи, навіть тіло, яке так часто припадало до мого в бездиханній знеможі, але її голосу я ніяк не міг пригадати; людина, яку довго не бачиш, найперше втрачає голос, сам звук, його тембр і силу. Я дуже довго її не бачив. Скільки? задумався я. Щонайменше сім років. Я затремтів. Хоча на вулиці стояла остання травнева ніч, і весна наближалася до кінця, весна страшного сорок п'ятого року, і хоча пахло літом, на вулиці потепліло, а в бараку стояла задуха від гарячого дихання розпашілих чоловічих тіл, мене від цієї думки пронизало холодом. Сім років. *Як сім довгих літ мине*, співала колись моя Вероніка,

знову стрінемось ми. Вона співала свою улюблену словенську народну пісню, коли сумувала. І тоді дивилася таким же ж відсутнім поглядом, яким дивилася на мене зараз, *лиш знає Бог на небі, коли сім літ мине.* Я їй хотів сказати: як добре, що ти прийшла, навіть через сім років, Вранац і далі зі мною, може, ти хочеш його побачити, він там, за загорожею, разом з іншими офіцерськими кіньми, йому добре, він може вільно бігати лугом і не мусить стояти в стайні, у нього гарне товариство, правда, він сумує за твоїми руками, як і я. Я хотів усе це вимовити, але голос застряг мені в горлі, замість слів рот видавав якісь хрипкі й невиразні звуки. Я думав, що ти живеш у маєтку в підніжжі словенських гір, пробував сказати я, ти їздиш верхи околицями? Я простягнув руку, щоб торкнутися її волосся, але вона відсторонилася. Я вже йду, сказала постать, ти ж знаєш, Стево, я не можу залишитися.

Я знав, що вона не може залишитися, вона не могла залишитися і сім років тому, коли назавжди покинула нашу квартиру в Мариборі; якщо вона не могла зостатися там, то хіба могла би бути тут, у таборі для військовополонених, серед сплячих офіцерів королівського війська, яких охороняє світлина молодого короля, король у мундирі гвардійського поручика, тримає руку на ефесі шаблі. Знімок висить на стіні барака біля дверей – зображення короля, що залишився без королівства, серед вірнопідданих, що залишилися без батьківщини. Раптом заіржав кінь, я міг би заприсягтися, що це Вранац. Може, вона заглянула до нього, перед тим як піти, може, він заіржав з радості, відчувши, що вона поруч, а може, тому, що вона, як колись, поклала руку йому на ніздрі та сказала: Вранац, зараз я тебе осідлаю.

Це було вночі, але настав ранок, і от зі всіх кінців табору вояки тягнуться на ранкове підняття прапора – ми й далі щоранку піднімаємо прапор, армія без зброї. Біля входу тупцяють англійські військові і з нудьгою позирають на ранкову метушню, на роззброєних бійців королівського

війська, які виходять з наметів, на офіцерів, що живуть у бараках, але готові негайно вирушити словенськими горами назад, у глиб боснійських лісів, де, як повідомлялося в отриманих нами зведеннях, посилюються повстанські бої проти комуністичної влади. А я дивлюся на своє відображення в дзеркалі й розумію, що вже нічого нема: ні Вероніки, ні короля, ні Югославії, світ розлетівся на друзки, як оце тріснуте дзеркало, з якого на мене дивляться фрагменти мого неголеного обличчя. Мені не хочеться намититися, поголитися, затягнути армійський ремінь, поправити форму і піти на місце збору, я розглядаю лице, над яким цієї ночі схилилася Вероніка, і запитую, як вона взагалі могла мене впізнати. Чи це взагалі я, Стеван Радованович, майор, командир кінного ескадрону першої бригади, колишній капітан Дравської дивізії, якого в Мариборі покинула жінка, і з нього за спиною підсміювалися всі бійці? Тепер з нього ніхто не глузує, взагалі ніхто ні з кого не глузує, бо нікому не до сміху. Тепер нас можна хіба що пожаліти, переможене військо, що його прогнали з батьківщини дикуні-комуністи, які не розумілися ані на зброї, ані на тактиці. Чи це взагалі моє обличчя – ті очі, ніс, щоки, пошрамовані тріщинами розбитого дзеркала, що висить над умивальником у бараку? Від недоспаних ночей кола під очима стали схожі на синці, сивина на скронях, потріскані губи і чорна дірка в ряді пожовклих зубів. Тут колись був зуб, був ще місяць тому, коли при стіні селянської хати вибухнув снаряд, випущений з міномета десь у горах над Ідрією, й уламок каменя чи заліза вдарив мені прямо в рот, і мене тієї ж миті залило кров'ю. Опритомнівши і змивши кров, я виявив, що мені, дякувати Богові, вибило тільки передній зуб, губи були розбиті, вони й дотепер у тріщинах. Я позбувся лише одного зуба десь біля італійського кордону, до якого ми відступали, як нам сказали, для рекогносцировки. Нам сказали, що ми маємо розвернутися й атакувати, але там, перед Пальмановою, ми просто здалися. Здалися, бо ми більше нічого не

могли вдіяти, хоча говорили, ніби англійці – наші союзники і ми разом з ними вдаримо по комуністах. Кілька днів ми ще носили зброю, а потім надійшов наказ її здати, і ми ганебно дозволили англійським військовим нас роззброїти. Правда, щоб не образити честь офіцерів, нам дозволили носити револьвери без патронів, але через кілька днів у нас відібрали і цей останній знак військової гідності, – ми перестали бути військом. Це був крах, край Королівства Югославії, кінець світу.

Тоді, сім років тому, коли Вероніка поїхала з Марибора, я теж подумав, що настав кінець світу. А тепер я розумію, що це було просто маленьке особисте горе, життя тривало, в мене була армія, якій я належав тілом і душею, були порядок, дисципліна, славна артилерія, кіннота, піхота – всі війська, які принесли славу в Колубарській і Церській битвах¹, ми були спадкоємцями і продовжувачами сербських перемог, одних із найвеличніших у європейській історії. Офіцерів поважали, до нас дослухалися, світ був цілісним, і життя, попри те, що Вероніка пішла назавжди, мало сенс. Казарма, навчання, виконання обов'язків відволікало від переживань і особистого болю, давало відчуття гідності, а захист вітчизни – почуття здійснення високої місії, тому приватні втрати відступали на задній план. Я був взірцевим офіцером: я можу про себе це сказати, бо іспити зі загальних і спеціальних предметів у академії я склав із відзнакою. На всіх маневрах, які тими роками відбувалися щораз частіше, мою частину особливо хвалили.

Навесні тридцять сьомого мій кінний ескадрон перекинули з Ніша в Любляню. Наскільки я зрозумів, йшлося про тактичне зміцнення Дравської дивізії, яка через політичні події в Німеччині мала стати основною оборонною силою

¹ Колубарська битва (16 листопада – 15 грудня 1914 року, неподалік ріки Колубари в Сербії) – головний бій під час Першої світової війни на Балканах. Битва біля гори Цери – одна з перших битв Першої світової війни, що відбулась між Австро-Угорщиною та Сербією в серпні 1914 року (*тут і далі прим. пер.*).

на північному і західному рубежах Королівства. Як завжди, я і там дав собі раду. Життя військового – не міста, в яких він тимчасово мешкає, а казарми, полігони, армія. Моїм життям була армія. І коні. Зізнаюся: я був найкращим вершником у частині, якою командував. Бо коли командир віддає накази зі штабу чи на маневрах, але рухаючись в автомобілі, це одне, а коли скаче на чолі своєї частини – зовсім інше. Зрештою, від своїх солдатів я вимагав того, чого й від себе самого: постійних тренувань, спритності, вправності, правильного догляду за конем, чистоти, свіжої води; щітка в руках була для мене такою ж важливою, як нагострена шабля, з якою вирушають у похід, чи як карабін, який треба вміти скинути з плеча на повному скаку. Кіннота – найблагородніший вид війська. Кіннота плює на піхоту, казав майор Іліч, коли був у доброму гуморі. Коли він був у душі й заявляв, що кіннота плює на піхоту, щоразу знаходився хтось, хто докидав: навіть счить... У нас був гарний настрій, ми гордилися, мов польські улани – найсміливіша легка кавалерія на світі. До того ж я любив коней. Уперше я сів на коня в сім років, мій батько розводив коней, я їх доглядав, розмовляв із ними з дитинства – в кінноті я опинився не випадково. І, думаю я тепер, не випадково опинився в Любляні.

Там я зустрів Вероніку.

Мене до неї привів її чоловік. А до чоловіка – мій командир, майор Іліч. Я дуже добре пам'ятаю той літній полудень: спекотно, я стою на плацу, рукави сорочки закачані, я слідкую за тим, як мої новобранці відпрацьовують поворот на місці. Потім я дозволив їм поїздити по колу і доїхати до конюшень з відпущеними поводками. А тепер, сказав я, вмийте чистою водою спітнілі місця на спині коня, особливо під сідлом. І після цього потріть шкребком, зрозуміло? Я ніколи не забував про це нагадувати, бо знав, що вони лінюхи, всі новобранці – лінівці, вони можуть кинути коня в конюшні, а самі – у траву, в тінючок під стіною стайні,

навіть у гній – куди завгодно. Я хотів їм ще пояснити, чому догляд за конем є настільки важливою справою, але підійшов вістовий, віддав честь і сказав, що майор Іліч викликає мене в штаб.

Командир серйозним тоном запитав мене, чи я готовий взятися за особливе доручення. Я завжди був готовий виконувати будь-які доручення. Дружина його приятеля, тугтешнього впливового і шанованого добродія, молода дама, отримала в подарунок англійського скакуна й тепер хоче навчитися їздити верхи. Я бачив, що ад'ютант і писар уважно мене розглядають, ледь тамуючи сміх. Тепер ти не марнуватимеш час на тупих новобранців, сказав майор Іліч, а якийсь час побудеш учителем верхової їзди. Я не боявся навчати тупих новобранців, які завдяки моїм старанням майже всі стають прекрасними кавалеристами, сама думка про те, що я маю вчити капризну й багату молоду пані, була мені незносною, зрештою, я склав іспити зі загальних і спеціалізованих предметів з відзнакою для того, щоб служити королю і вітчизні. Так теж можна служити королю і вітчизні, сказав Іліч, ніби прочитавши мої думки, кінець кінцем, ідеться лише про якихось два місяці, на осінніх маневрах ти знову станеш на чолі ескадрону. Я відповів, що я до його послуг, – а що ще може сказати військовий? Після цього Іліч подивився мені у вічі довгим поглядом. Стеване, синку, сказав він батьківським тоном, мов посилав мене в бій, я буду з тобою відвертим.

Офіцерська честь, мовив він. Ти знаєш, що таке офіцерська честь.

Я зрозумів, що він мав на увазі. Що з леді треба поводитися шанобливо. Знаю, мовив я. Ну, тоді все гаразд, розсміявся майор. Ад'ютант, бачачи, що офіційна частина завершилася і що Іліч перебуває у прекрасному настрої, додав: дивись, щоб тебе не вкусив крокодил. Тепер розреготалися усі троє. Який крокодил? Побачиш, сказав Іліч, вільно, можеш іти.

Перед тим як узятися до виконання свого особливого доручення, тобто в такий оригінальний спосіб прислужитися королю і вітчизні, я мав побачитися з чоловіком моєї майбутньої учениці. Ми зустрілися в кав'ярні «Уніон», він міг би мене запросити додому, пояснив цей добродій, але спочатку хотів зі мною познайомитися сам. У нього було світле гладко зачесане волосся, це був сухорлявий, високий, бездоганно вдягнений пан, він наче зійшов зі сторінок модного журналу для англійських денді. Я ж був у військовій формі, й хоча тоді мундир усюди викликав захоплення і повагу, біля цього чоловіка я почувався незграбою. Елегантний пан у білому костюмі й білих черевиках напевне був одним із тих, хто звик справляти відповідне враження на людей, із якими мав справу. Він приїхав великим автомобілем, ми випили дві чарки коньяку, чоловік сказав, що за уроки добре заплатить, але цю пропозицію я тут же ж відхилив. Я отримав наказ, це офіційне завдання. Пан розсміявся: ох же ж, цей майор Іліч, для нього кожне завдання є офіційним. Він говорив мало, продовжуючи монотонним голосом: спочатку ви тренуватимете в загоні у Штепанській Васі, а потім було би добре, якби ви якомога швидше стали виїжджати за околиці – на луки і в ліс. Вероніка цього дуже бажає, сказав він, а я до вас доєднаюся, коли вона навчиться їздити. Це все; він попросив, щоб я дбав про безпеку його дружини, бо вона часом буває непередбачуваною і напевне захоче навчитися всього одразу ж. Я хотів з вами познайомитися, сказав чоловік, мій приятель майор Іліч хвалився, що ви – його найкращий офіцер, і я бачу, що він не помиляється. Звідки він може про це знати, подумав я, коли весь час говорив лише він, а про армію, як він сам зізнався, не має ані найменшого поняття? Звичайно, такі люди, як він, розуміються на біржі, на елегантному вбранні, на великих автомобілях, на літаках – він розповів, що, окрім коней і автомобілів, захоплюється спортивними літаками. І пообіцяв, що, може, при нагоді ми з ним піднімемося над довколишніми горами

і я побачу, наскільки гарною є Словенія. І Сербія теж, ви з Валева, правда? Так, я з Валева, мій батько продавав коней, розповів я, подумавши, що тато знався з такими-от заможними людьми, і розумів, що його син ніколи не буде багатієм, зате стане офіцером, а це в Сербії ціниться майже так само, якщо не більше. Я ще ніколи не був у Валеві, сказав чоловік, там вирощують сливи? І роблять слив'янку? Ні, заперечив я, там вирощують найкращих вояків. Ми розсміялися, я радів, що ми так швидко про все домовилися.

Уночі падав дощ, ранок був свіжий, чистий, він привіз її машиною – молоду даму в штанах для верхової їзди. Чоловік представив нас одне одному, ми оглянули коня – довгоногого англійського хакне, а потім він сказав щось на кшталт: віддаю її під вашу опіку. Поцілувавши даму в щоку, чоловік помчав геть на своєму автомобілі з відкритим верхом, помахавши на повороті рукою. Кінь називався Лорд. Звичайно, подумав я, хіба ця молода багата пані могла дати йому якесь інше ім'я? Кінь був дуже гарний, він відсмикнув голову, коли я його погладив, але незабаром став довірливішим, у нього був високий крок, він гарно тримав голову і хвіст. Я пояснив, що своїх новобранців, тих, які хочуть стати кавалеристами, я спочатку вчу, що школа верхової їзди починається зі шкребка, щітки й гачка для чищення копит.

А жінка відповіла, що вона – не мій новобранець.

Я замовк, пошкодувавши, що взявся за виконання «особливого доручення». Це так, відповів я, але коня треба чистити щоразу перед тим, як осідлати. А коні, які здебільшого стоять у стійлі й отримують замало світла, потребують щоденного догляду за шерстю незалежно від того, чи ми їздимо, чи ні. А чому вони стоять у стійлах, запитала вона, чому вони не бігають на волі? Чому вони в стійлах? Такого в мене ще ніхто не питав. Коні – це вільні істоти, сказала жінка, вони вільніші за людей, і ми повинні дозволити їм бігати по лугах і лісах. Але тоді люди не їздили би на них верхи, відповів я, і на собі тягнули би карети, вози і гармати,

а в армії не було би благородного і старого роду, що називають кіннотою, до якої я належу, і цим горджуся. Це саме той гордий вид війська, який у численних боях прославила англійська і французька кавалерія, а особливо безстрашні польські улани. Улани не справили на неї ніякого враження. Те, що ви тягнете коней на війну, – це взагалі щось немислимим, заперечила вона, це просто безвідповідально, бо ж вони можуть постраждати від бомби. Не від бомби, пояснив я, від гранати. Бомби скидають з літаків на фортифікаційні укріплення, а піхоту і кінноту обстрілюють гранатами.

Але навіщо? обурилася вона, це ж нонсенс!

Так уже на самому початку в нас зайшла суперечка про коней і кінноту. Я розумів, що це нічого не дасть. Не слухаючи її зауважень, я показав, як одягнути на Лорда вуздечку, як вести щіткою по голові між вухами і вздовж лінії чола і як чистити шерсть шкребком. Жінка стала нудьгувати. Коли я сяду верхи? спитала вона. Я проковтнув репліку, що це саме те, про що питає кожен безмозкий новобранець. Я сказав, що відмовлюсь її вчити, якщо вона не слухатиметься. Пані подивилася на мене роздратовано й, очевидно, теж проковтнула якусь репліку. Добре, мовила вона, покажіть мені, як чистити копита. Ви ж не думаєте, що це я буду їх чистити! Жінка погладила коня; вона вважала, що коні створені для того, щоб гладити їх, як кішок. Лорд глянув на неї з вдячністю, а я, зціпивши зуби, продовжував. Жінка розглядала мене, схрестивши перед собою руки. Я бачу, сказала вона за якийсь час, що ви вмієте поводитися з кіньми. Я пояснив, що це альфа і омега, що кінь відчуває і знає, коли до нього добре ставишся. Бо якщо ні, то він не стане слухатися. Уявіть собі, милостива пані, мовив я настільки приязно, наскільки зміг, уявіть собі, що кінь упреться, коли треба буде іти в атаку. Ви це теж розповідаєте рекрутам? запитала вона. Так, розповідаю. Отож ви добре поводитися з кіньми тільки для того, щоб потім гнати їх під бомби, чи то пак, під гармати. Я роздратовано відповів, що ми й себе женемо

під бомби й гранати, що в Колубарській битві були тисячі загиблих.

За кого? запитала вона невинним уїдлигим тоном.

За короля, відповів я. За короля і батьківщину.

Вона пирхнула, наче кінь, і зловтішно розреготалася на весь голос.

Наступного ранку я прийшов до майора Іліча і попросив звільнити мене від цього завдання. Він запитав, що не так. Я пояснив, що, на думку милостивої пані, військова кіннота є, перепошую, нонсенсом. Вона так вважає? перепитав Іліч. Так, і до того ж повторює, що вона – не мій новобранець. Іліч засміявся. Ну так і є, вона – не твій новобранець, дорогий мій Радовановичу, з милими леді, як і взагалі з жінками, треба поводитися не так, як з новобранцями. Він дивився у вікно. Вона тобі розповіла, що вчилася в Берліні? запитав майор за якийсь час. Ні, не розповіла. Вона освічена, сказав Іліч, ти можеш від неї чогось навчитися. Тоді він якийсь час мовчав, ніби вагаючись, чи казати мені, – леді трохи... як би це сказати, не така, як усі. Мій приятель Лео Зарнік, її чоловік, розповів мені, що кілька днів тому вона поїхала поїздом у Сушак. Ніхто не знав, де вона, а жінка, повернувшись, заявила, що їздила купатися. Ти собі уявляєш? Я стенув плечима, мені це не здалося аж таким важливим, я збирався присвятити цій дамі стільки уваги, скільки цього вимагало завдання, і не більше. А це було нелегко. Її дід, продовжував Іліч, збудував чи не половину Рієки; ти бував у Рієці? Що? запитав я, там же ж італійці. Це так, відповів Іліч, але одного дня ми туди повернемося. Коли корабель заходить у порт, видно такі великі будинки на узбережжі, кав'ярні – усе це було його. Ті люди, мій Радовановичу, немислимо багаті. Немислимо. І армія хоче підтримувати з ними дружні стосунки, ти зрозумів? Я відповів, що зрозумів. Але боюся, додав я, що шановній пані все це байдуже. Вона не хоче слухатися, а як я маю її навчити, якщо вона віддає мені накази? Крім того, вона не має поняття, хто такі улани. Улани? перепитав

Іліч, а який зв'язок між уланами і верховою їздою? Якийсь час він мовчав. Звичайно, їй вони не цікаві, озвався майор за якийсь час, їй цікавлять інші речі. Вона не те що не така, як усі, вона, як би це сказати... ексцентрична. Я чув, додав командир, що вона вдома тримала крокодила. Як домашнього улюбленця. Водила його на прогулянку. Уявляєш? Отож, сказав Іліч, подивившись мені прямо у вічі, тепер ти знаєш усе. Дякую, відповів я, але мені від цього не легше. Я вкусив себе за язика – я мало не нагрубів майорові, а цього робити було не слід. Він посерйознішав. І що я тепер скажу своєму приятелю Зарніку? Що мій офіцер, мій найкращий офіцер відмовився, бо його дружина вважає, що військова кавалерія – це нонсенс?

Не знаю, відповів я, ви можете сказати, що я не підходжу для цієї справи і що я повертаюся в ескадрон.

Іліч посерйознішав. Послухайте, пане поручику, сказав він офіційним тоном, яким послуговувався на службі. Ви, Радовановичу, не будете вирішувати, що і кому мені говорити. Я вас туди відправив не для того, щоб вести з цією дамою бесіди про військову кавалерію, розповідати про польських уланів і Колубарську битву, а для того, щоб навчити її їздити верхи. Зрозуміло? Я відповів, що зрозуміло. І наступного разу прийдете доповісти аж тоді, коли все завершиться. Ви відрепортуєте, що завдання виконане і що ця леді стала чудовою наїзницею. Зрозуміло? Зрозуміло, пане майор. Я вийшов. Я був переможений і змирився з долею. І з думкою про молоду пані, яка сама їздить у Сушак і прогулюється Любляною з крокодилом на повідці. А ще більше мої думки займав майор Іліч, адже моя кар'єра залежала від нього. Іноді він поводився мов батько, казав мені: Стево, синку мій. Коли ж він переходив на «ви», ставало не до жартів. Я подумав, що все могло пройти гірше. Я його добре вивчив, його нинішній гнів я оцінив як середній, якби градус був вищим, він би тихим голосом велів: геть! Забирайся в манеж, мати твою.

Я поїхав у загін на своєму Вранцу і домовився, що він стоятиме в їхній конюшні, поки триватиме навчання. Я вирішив, що завдання треба виконати якомога швидше: що швидше ми закінчимо, то краще. Проте того ранку я чекав ученицю марно. Вона теж поскаржилася – своєму чоловікові. Він, не виходячи з машини, заявив, що його дружина просить цивільного інструктора. Він не хоче образити майора Іліча, який прислав свого найкращого офіцера, і тому сподівається, що я поведусь як джентльмен, перепрошу Вероніку і доведу школу верхової їзди до кінця. Завтра ви продовжите, сказав він і поїхав, опершись рукою на вікно автомобіля, вітер розвівав його світле волосся.

Отож почалося все з того, що ми обоє збиралися відмовитися. Але, можливо, саме тому подальше навчання пішло легше. Я перепросив... якщо вона неправильно мене зрозуміла, коли я сказав, що спочатку новобранцям розповідаю, що... а милостива пані подумала, що я до неї ставлюся як до новобранця... хоча насправді... Ах, які дрібниці, мовила вона, усміхнувшись, дайте мені той шкребок. Такою вона була, Вероніка. Її настрій мінявся раптово. Я дав їй шкребок. Жінка засміялася, взявшись енергійно водити ним по шерсті коня.

Після цього ми уникали розмов про новобранців, кавалерійські атаки, бомби і Колубарську битву, незабаром я її вчив, як сідлати коня, а вже за кілька днів – сидіти в сідлі, тримати посадку і правильну поставу, розслабляти плечі, користуватися поводками, потім ми перейшли до кроку. Молода дама швидко вчилася. Мені здалося, що вона зрозуміла, що верхова їзда – це коли і кінь, і вершник є одним цілим. І що стосунки між учнем і вчителем мають бути довірливими. Навчитися поводитися з конем – це не тільки справа техніки, треба здобути його довіру, проте спочатку необхідно довіритися інструктору – тільки так кінь почне довіряти вершникові. Я не казав їй того, що зазвичай говорю новобранцям: якщо ми хочемо, щоб кінь виконував

наші накази, ми маємо підкорятися вчителеві й виконувати його команди. Мені здалося, що вона потрохи стала за своєю цю потрібну субординацію. На щастя, жінка не хотіла про це дискутувати, бо суперечка, імовірно, вилася б у нову сварку. Мені відлягло аж тоді, коли одного полудня ми посідали в траву і вона попросила розповісти про коней. Що розповісти? Все, що ви знаєте. Це буде довга розповідь, бо я багато всього знаю. Тоді розкажіть багато, сказала вона, це правда, що колись, давним-давно, кінь був маленький, як собака? Правда, була така невеличка тварина, яка жила в лісах Сибіру і Центральної Європи, а тепер вони великі й гарні, як Вранац і Лорд. Я розповідав їй про арабських скакунів і про ліпцанерів, про гафлінгерів і ганноверських коней, розповідав, як я жив із кінями з дитинства, з кінями мого батька, які з'являлися й зникали. Про Вранаца, якого сам виховав. Мені вдалося ввести його у військо і привезти зі собою з Валева до Любляни. Про уланів і битви, в яких убивають не тільки вершників, а й коней, я більше не розповідав.

Ви думаєте, вони дійсно все розуміють? запитала учениця, бо в них такий погляд, ніби вони розуміють людину.

Якщо навіть крокодил може зрозуміти людину... почав я обачно, то кінь тим паче.

Вона усміхнулася. Ви теж уже чули? Звичайно, хто ж не чув?! Це був такий милий крокодильчик, мовила вона. Я не могла залишати його вдома самого, тому іноді виводила на прогулянку в місто. Вона розсміялася, згадавши, напевно, якою диковинкою була її тваринка для спантеличених перехожих. Але він не кожного розумів, наприклад, мого чоловіка. А ви знаєте, що крокодил вкусив Лео, коли той купався у ванні? І ми мусили його позбутися, я маю на увазі крокодила. Вона знову засміялася. І відразу ж посерйознішала. Лео відвіз його до ветеринара. А потім з нього зробили опудало. На жаль, по-іншому не можна було.

Я не питає, куди алігатор укусив її чоловіка. Я відчував глибоку відразу, уявляючи цю тварину в її ванній. І якщо я ще міг уявити, як дама прогулює на повідку алігатора і як та тварина, що звикла до іншого середовища, тупає за нею... наводячи жах на натовпи зівак, то думка про болотяне чудовисько у ванній була нестерпною. Цих людей і їхнього світу я не міг зрозуміти. Принаймні так я думав тоді. Вона говорила про крокодила, мов про домашню кішку, і видавалася засмученою через те, що його треба було вбити. Хоча її слова про коней, вільних тварин, суперечили тому, що алігатор мусив жити в їхній розкішній квартирі. Я їй цього не сказав, я не хотів нової суперечки, я звик до думки, що молода дама, як уважав майор Іліч, не така, як усі, і, як чимало багатіїв, просто ексцентрична. В її душі панували суперечності, це було видно і по тому, як змінюється її настрій – наче весняна погода: то вона приходила бадьора й усміхнена, то сумна і відсутня, і тоді моїх слів зовсім не чула. Правда, про це я в той час не думав. Ми були з різних світів, двоє людей, що випадково зустрілися, за якийсь місяць-два вона і її чоловік зникнуть, а я повернуся в казарму до свого ескадрону. І хоча тепер наші заняття дійсно стали схожі на уроки з верхової їзди і ми краще розуміли одне одного, і хоча одного ранку я зловив себе на думці, що радію нашій зустрічі, я все одно хотів, аби все це якнайшвидше закінчилося.

А коней вона дійсно любила. Може, навіть більше, ніж людей. З часом я став розуміти, чому її розлютило те, що ми, військові, женемо коней під бомби, тобто під гранати. Стояли останні серпневі дні, наступала осінь. Зранку я приходив у казарму, де офіцери мене підколювали різними двозначними зауваженнями про моє подвійне життя, до обіду я проводив час у манежі з ученицею і двома кіньми, з її чоловіком ми часом обмінювалися словом-двома, коли він приїжджав по неї. Це ставалося дедалі рідше, усе частіше її привозив і відвозив їхній водій. Напевно, Лео Зарнік був дуже зайнятий не лише роботою, а й полюванням на диких

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.